

על אידייליה אחת של טשרניחובסקי

(ליום העשור למותו)

באידייליה, זה הרקע, זה הטבע. מדעת או שלא מדעת מופיע החודש תמוז, הוא חודש שהפך להיות למרכזי לכנעניות ואף המשורר עצמו הקדיש לו שיר. ועל רקע זה של חום לוחט, של זהב צהרים, של "שפע של אורות ונגוהות", מופיע היהודי ר' שמחה הזקן

"שחוח כדרכו יוס-יוס, סביב צוארו

כרוכה מטפחת,

ידיו נתונות בתוך שרוולי קפוטה

של אטלס,

ימין בשרוול של שמאל ושמאל בשרוול

של ימין;

קלות פסיעותיו וזריזות וספר תחת

בית שחיו."

לא לחנם "תמהו השלשה בראותם" אותו. הרי זו התמיהה הטבעית שתמה העולם כולו לדמות יהודי זה הנודד בעולם, בצהרי העולם, והוא לבוש בבגדיו שלו, למרות החום הגדול, והוא שחוח, למרות האור הגדול, מטפחת לצואר, אטלס כבד, ידיו בשרווליו תחובות עמוק עמוק, כאילו לא קיים היה כל איתו עולם אורות וזהב וחום, למרות תמוז ונגד תמוז, וספר תחת בית שחיו.

האיך זאת דמותו של היהודי המורד בעולם כולו? האיך זה בטוי לכוחו של היהודי להלך כך מתחת לשמש ואיך היא יכולה לו.

אך לא די בזה. לא רק כוח-עמידה ליהודי זה. בספרו את סיפורו הנפלא הנוגה, סיפור בוולוולי שמה, מתגלה לנו יהודי זה מכל פינות נפשו. אין זה אמת שהוא לא היה רגיש ליופי, הוא יודע ש"יפים שמים בלילה" והוא מודה בבישנות מעט שבעצם נסחב אחרי אהבת הטבע של בנו הקטן, אלא "מה תכלית" בכל

כל אלה אשר עיטרוהו בזרי-דפנה יוניים —
 כל אלה אשר מקטירים לו קטורת-כנעניות —
 כל אלה אשר ב"קדמתם" כי רבה נאחזים בענפי-
 שירת-הטבע שלו ועושים בהם את נדנדותיהם —
 כל אלה חוטאים חטא לזכרו, לאמיתו ולנפשו ה-
 שירית הגדולה, אשר אהבת היופי עמוקה וכנה מדי-
 היתה בו מכדי שיעלים את עינו גם מיופיה של נשמה
 אשר גופה אינו יוני-כנעני-טבעי", כי אם גוף יהודי
 נאמן ליהדותו, עטור אותן תפלין, שהכורע נוכח פסל
 אפולו פוסלם...

כל האפיקה שלו — ורק באפיקה ניתן ביטוי
 לנשמת המשורר בשלמותה ולא לאימפרסיה ואכס-
 פרסיה כנה אך רגעית, המאירה פנה אחת, מומנט
 אחד —

כל האפיקה שלו מלאה אהבה ליהדות בכל רוחבה
 ועומקה.

ודאי שטשרניחובסקי הוא הביטוי החזק ביותר
 לכל אותם הכוחות והגעגועים שכלואים היו דורות
 ופרצו חוצה בלי וכחנות על משכילות יל"גית ובלי
 נסיגת יאוש של ביאליק. ובמדה שהיה חלק לספרות
 העברית החדשה לדחיפת הדור למעשי-גאולה, הרי
 אין ספק שגדול היה חלקו של טשרניחובסקי מחלקי
 של ביאליק.

אולם דיינו בדוגמה אחת מתוך רבות, כדי לראות
 כיצד הגיבו לבו ונשמתו השירית של טשרניחובסקי,
 אף בניגוד לאי-אלה ביטויים "פרוגראמאטיים" שלו,
 מדי פעם בשימו עינו ביופיו של יהודי באשר הוא
 יהודי וכמות שהוא יהודי:

האידייליה "כחום היום": "ועמדה חמתו של תמוז ב-
 אמצע שמים לזהטת" — זו הנימה החוזרת השלטת

...אמרתי: אלך ואבקר
 ילדי וולוולי שוטה; מן הסתם יתגעגע על אבא.
 ועבר אני על פני בית הקברות „להם”
 וראיתיו
 כולו פרחים ונצנים, וערבים מבכות הגלים.
 ונכנסה שטות בי, אלמלא רב משה...
 אלמלא זרקתי
 פרחים על קברו... נצנים... והוא ככה
 מחבבם, ככה...”

ביחוד בנוכחותו של היהודי רב משה מתביש הוא
 שמחה בגעגועי נפשו ליופי. לא הוא המתגעגע לילדו,
 כי אם ילדו „מן הסתם” מתגעגע אל אבא. ואותה הצ-
 טדקות „נכנסה שטות בי” לאסוף פרחים — הרי לאחר
 ציינו לעיל „וולוולי שוטה”, ברור לנו שהוא אוהב „שטות”
 זו של פרחים ממש כשם שהוא אוהב את וולוולי. אלא
 מאי? לפי שעה היכן ימצא פרחים? בבית הקברות
 „להם”, ש„הם” מטפחים בתי קברות; מעין פרהי-
 סמלים של אפולו ועשתורת אשר המשורר נאלץ לחפש
 בבתי קברות של תרבות אחרים בבואו לקשט את קברו
 של ילד יהודי שנשמה יתרה לו. פלא-סיום זה: „והוא
 ככה מחבבם, ככה...” הן הוא, שמחה, היהודי בקפוטה,
 מחבבם ככה!

זו ראייתו, ראיית אמת עמוקה של משורר.

י. אחידוב

אלה? אמנם נאים הם הפרחים של דגן אך חיים של
 שעה להם. וכי הוא היהודי רשאי לחיות חיים של
 שעה? וכי רשאי הוא בגלל החום להוציא יד אחת
 משרוול? האם זה לא יערער את כל עמידתו, לא
 יכריחנו להתפשט כל כולו מבגדיו ויהדותו? בכל ה-
 תמוזים, בכל השמשות, בכל הנגוהות ו„ימים של פל-
 דות”, בכל התרבויות והאש, המשיך היהודי את הליכתו
 בגויים כך.

אולם בעצם האהבה שאוהב שמחה את בנו זה יוצא-
 הדופן, מתגלית גם יופיה של נשמתו. הטבע אינו זר
 לו והיופי אינו זר לו, אלא שהוא אינו מתיר לעצמו
 להציץ בהם פן יפגע, פן תפגע עמו היהדות כולה.

המוצא מניגוד זה שבעמידת ר' שמחה ודרכי ה-
 „שקצים” שאוחז בהם בנו, בן זקוניו, היא כמובן אותה
 הליכה לארץ ישראל שהולך הילד. ודרך אגב באה ב-
 אידיליה הצלפה חריפה ואקטואלית תמיד של המשורר
 נגד משולחי ארץ ישראל:

„בעל צורה וכרס, ופה לו, פה מפיק מרגליות...”
 שכל כוונתו אינה אלא לאסוף תרומות, והוא נעשה אח-
 ראי למותו של הילד הנדלק בחשק העליה.

ולדרגת סמליות עמוקה מתעלה סיום סיפורו של
 ר' שמחה: